

STREDOVEKÉ NOTOVANÉ FRAGMENTY ZO SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO ARCHÍVU

EVA VESELOVSKÁ

PhDr. Eva Veselovská, PhD.; Ústav hudobnej vedy SAV, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava 4; e-mail: eva.veselovska@savba.sk; http://cantus.sk

ABSTRACT

The sources of medieval musical culture from the territory of Slovakia are the foundation stone in the musical history of our land. The most recent investigations of 62 medieval fragments from the Slovak National Archive in Bratislava have indicated a wealth of original and imported written culture from a time period from the late 12th to the early 16th century. Newly discovered fragments fill out the complex picture of the sources of medieval musical culture, which despite severe material losses (manuscripts lost, destroyed, or removed abroad) is rich and unique. In the latest research in the Slovak National Archive many fragments have been identified from manuscripts which are currently known and more or less complete.

Keywords: Middle Ages, liturgy, notation, fragment, Slovakia

V roku 2013 sa s láskavou pomocou riaditeľa Slovenského národného archívu (ďalej SNA) PhDr. Radoslava Ragača, PhD. a Mgr. Eriky Javošovej, PhD. realizoval výskum nevidovaných pergamenových väzieb SNA, ktoré okrem dvoch zlomkov s nemeckou bezlinajkovou notáciou a jedného fragmentu s ostrihomskou notáciou ešte neboli spracované a publikované.¹ Mimoriadne cenné materiály z časového obdobia od konca 12. do začiatku 16. storočia sú dnes uložené v 9 fondoch: Farská knižnica v Kremnici, Fond rodu Pálfi, panstvo Červený Kameň; Fond rodu Pálfi, panstvo Bojnica; Ústredný pálfiovský archív; Ústredný archív rodu Erdődy – Fond rodu Erdődy, panstvo Smolenice; Hodnoverné miesto Leleský konvent; Hodnoverné miesto Spišská Kapitula; Kapitulska knižnica v Bratislave a Hodnoverné miesto Bratislavskej kapituly. Stredoveké notované zlomky boli použité na väzby mladších rukopisov a kníh (Fond Kapitulskej

¹ SOPKO, Július: *Stredoveké latinské kódexy v slovenských knižniciach*. Martin : Matica slovenská, 1981, č. 51, č. 88 a č. 93. VESELOVSKÁ, Eva: *Mittelalterliche liturgische Kodizes mit Notation in den Archivbeständen von Bratislava. (=Musaeum Musicum.)* Bratislava : Slovenské národné múzeum – Hudobné múzeum, 2002, č. 45, 46, 47.

knižnice v Bratislave, Farská knižnica v Kremnici), alebo tvorili vrchný obal úradných protokolov či účtov (fondy hodnoverných miest a rodových panstiev).² Novonájdené fragmenty dopĺňajú komplexný obraz prameňov stredovekej hudobnej kultúry z územia Slovenska, ktorý bol napriek veľkým materiálnym stratám (stratené, zničené a vyvezené rukopisy) bohatý a jedinečný. V rámci najnovších výskumov v SNA sme identifikovali viacero fragmentov z dnes známych a viac-menej kompletných rukopisov. Bola potvrdená mimoriadna potreba spracovania stredovekých materiálov nielen vo forme knižného katalógu,³ ale aj ich online sprístupnenia z dôvodu umožnenia identifikácie rovnakých rukopisov vo viacerých archívnych alebo knižničných inštitúciách. Vo fragmentárnej podobe sa totiž mnohé pramene nachádzajú nielen v rôznych mestách na území Slovenska, ale i v zahraničí (v Maďarsku, Rakúsku, Poľsku, Rumunsku alebo v Čechách).

Počas spracovania stredovekých notovaných zlomkov zo Slovenského národného archívu sme identifikovali niekoľko skupín rukopisov, ktoré charakterizovali spoločné notačné, liturgické alebo obsahové prvky.

Mimoriadne zaujímavú skupinu tvoria najstaršie zlomky, ktoré pochádzajú z väzieb kníh Kremnickej farskej knižnice a z Bratislavskej kapitulskej knižnice. Napriek torzovitému stavu (nastrihané pásiky z väzby) sa na fragmentoch zachovalo viacero častí liturgie, ktoré aspoň čiastočne nasmerovali stopovanie pôvodu týchto najstarších notovaných materiálov z nášho územia.

Notovaný breviár Farskej knižnice v Kremnici Cx (Codex) IV tvoril väzbu rukopisu *Guillemi Peraldi Sermones dominicales de tempore de evangeliiis* (1441 – 1442),⁴ ktorý je domáceho pôvodu.⁵ Väzba bola vytvorená s najväčšou pravdepodobnosťou na území Slovenska. Notovaný zlomok teda mohol byť použitý buď z kúpeného pergamenu (v čase nedostatku financií rôzne cirkevné inštitúcie predávali staršie nepotrebné kódexy) alebo z rukopisu, ktorý sa používal v blízkom okolí alebo priamo v Kremnici. (Obr. 1)

Breviár je možné datovať do druhej polovice 12. storočia. Obsahuje časť liturgie na 3. a 4. adventný týždeň. Antifóny na Magnifikat a Benediktus (*Fer. 4, 5 Hebd. 3 Adv., Sabbato Hebd. 4*) sa približujú liturgickému poriadku okruhu Salzburg, Bamberg a Aquileia (Ab. *Ponam in Sion*, Am. *Ponent Domino*: *Fer. 4 Hebd. 3 Adv.*; Ab *Consolamini consolamini*, Am. *Laetamini cum Jerusalem*: *Fer. 5 Hebd. 3 Adv.*).⁶

² Prvé sondy z výskumov v SNA boli uverejnené v štúdiách: VESELOVSKÁ, Eva: Hudba, náboženstvo a identita – interpretácia vzájomných prienikov typologických štruktúr stredovekých notačných systémov z územia Slovenska. In: *World Literature Studies : časopis pre výskum svetovej literatúry*, s. 85-99; VESELOVSKÁ, Eva: Stredoveké notované fragmenty na Slovensku. *Cantus Planus in Slovacia*. In: *Vedy o umeniach a dejiny kultúry* : zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Eds. Ivan Gerát et al. Bratislava : Ústav dejín umenia SAV, 2013, s. 121-130.

³ T. č. je v tlači plnotextový katalóg fragmentov Slovenského národného archívu, ktorý bude tvoriť tretí zväzok edície Ústavu hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied *Catalogus fragmentorum cum notis musicis medii aevi in Slovacia*.

⁴ SOPKO, Ref. 1, č. 165. LAMOŠ, Teodor: *Archív mesta Kremnice*. Sprievodca po fondoch a zbierkach. Bratislava, 1957, s. 179.

⁵ Autorom Kázní Viliama Peralta bol Benedikt z Martina (ff. 12va, 193vb).

⁶ DOBSZAY, László: *Corpus Antiphonarium Officii – Ecclesiarum Centralis Europae. I/A Salzburg (Temporale)*. Budapest : MTA, 1990, s. 83, Nr. 2411, 2450, 2460, 2470. Druhá dvojica antifón má v rubrike označenie R ako rezponzórium a V ako verš k rezponzóriu. Na tomto mieste však ide o antifóny.

Tabuľka č. 1: Komparácia liturgického obsahu Notovaného breviára KrF Cx IV

Liturgia ⁷	Fer. 4 Hebd. 3 Adv.	Fer. 5 Hebd. 3 Adv.
Breviár Fk Kre IVa	AbPonam in Sion Am Ponent Domino	Ab Consolamini consolamini Am Laetamini cum Jerusalem
Salzburg	Ab Missus est Gabriel Ab+Ponam in Sion Am Ponent Domino	Ab Consolamini consolamini Am Laetamini cum Jerusalem
Bamberg	Ab Missus est Gabriel Ab+Ponam in Sion Am Ponent Domino	Ab Consolamini consolamini Am Laetamini cum Jerusalem
Aquileia	Ab Ponam in Sion Am Ponent Domino	Ab Consolamini consolamini Am Laetamini cum Jerusalem
Praha	Ab Missus est Gabriel Am Ponent Domino	Ab Consolamini consolamini Am Laetamini cum Jerusalem
Ostrihom	Ab Quomodo fiet istud Ab+ Hoc est testimonium Am Ponam in Sion	Ab Ponent Domino Am Consolamini consolamini
Spiš	Ab Spiritus Sanctus Am /?/	Ab Consolamini consolamini Am Laetamini cum Jerusalem
Transylvánia/ Veľký Varadín	Ab Missus est Gabriel Am Laetamini cum Jerusalem	Ab Quomodo fiet istud Am Hoc est testimonium
Záhreb	Ab Missus est Gabriel Am Ponent Domino	Ab Quomodo fiet istud Am Laetamini cum Jerusalem

Na verso strane sa nachádzajú tzv. Veľké Ó-antifóny (*Sabbato Hebd. 4 Adv. + Antiphonae Majores*). Liturgické radenie opäť smeruje k juhonemecko-rakúskej oblasti, s výnimkou antifóny *O oriens*, ktorú kremnický fragment neobsahuje. Je to mimoriadne raritná absencia, keďže táto antifóna sa objavuje na piatom mieste takmer vo všetkých európskych liturgických poriadkoch (Cantus ID 004050).⁸

Tabuľka č. 2: Komparácia tzv. Ó antifón Breviára KrF Cx IV

	Breviár Fk Kre IVa	Salzburg	Bamberg/CAlb	Aquileia	Ostrihom
1.	O sapientia	O sapientia	O sapientia	O sapientia	O sapientia
2.	O adonai	O adonai	O adonai	O adonai	O adonai
3.	O radix	O radix	O radix	O radix	O radix
4.	O clavis David	O clavis David	O clavis David	O clavis David	O clavis David
5.	O rex gentium	O oriens	O oriens	O oriens	O oriens
6.	O Emmanuel	O rex gentium	O rex gentium	O rex gentium	O rex gentium
7.	O virgo virginum	O Emmanuel	O Emmanuel	O Emmanuel	O Emmanuel
8.	O Gabriel	O virgo virginum	O virgo virginum	O virgo virginum	O virgo virginum
9.	O mundi domina	O Gabriel	O mundi domina	O Gabriel	O Gabriel
10.	O rex pacifice	O rex pacifice	O Gabriel	O rex pacifice	O rex pacifice
11.	O Jerusalem civitas	O Jerusalem civitas	O Jerusalem civitas	O Jerusalem civitas	O Jerusalem civitas
12.			O rex pacifice	O mundi domina	O mundi domina

⁷ Všetky liturgické porovnávania sa realizovali na základe prehľadov jednotlivých cirkevných centier Európy, ktoré publikovala Maďarská akadémia vied v rámci edície *Corpus Antiphonaleium Officii – Ecclesiarium Centralis Europae*.

⁸ Dostupné na internete: <http://cantusdatabase.org>

Z Rakúska pochádza i ďalší nastrihaný zlomok breviára z prvej polovice 12. storočia, ktorý tvorí väzbu Kázní a traktátov *Argumentum codicis manu eiusdem temporis exaratum* a *Thomae Ebendorfer de Haselbach Sermones de sanctis etc. Sign. Manus. 81* (XV.²/ 1459) Bratislavskej kapitulskej knižnice.⁹ (Obr. 2)

Z jednotne zachovaných častí (nie všetky nastrihané pásy rukopisu je možné usporiadať) má zaujímavú, ale zatiaľ nie úplne presne zaraditeľnú štruktúru poradie antifón na Magnifikat v cezročnom období (*Historia De Regum*). Radenie antifón zodpovedá v úvode (1 – 5) salzburskému okruhu. Ďalšie antifóny 6 – 12 sa obsahovo približujú aquilejskej liturgickej tradícii, napríklad použitie antifóny *Saul et Jonathas*,¹⁰ poradie však s Aquileiou identické nie je (rozdielne je radenie už prvých dvoch antifón – antifóny v Aquilei začínajú s *Cognoverunt omnes*). Antifóna *Saul et Jonathas* sa objavuje v najstaršom európskom repertoári v rukopisoch E (Ivrea, Bibliotheca Capitolare 106, 11. storočie), M (Monza, Basilica di S: Giovanni Battista – Bibliotheca Capitolare e Tesoro C. 12/75, 11. storočie) a F (Paris, Bibliothèque nationale de France lat. 12584, St. Maur les Fossés, 12. storočie).

Tabuľka č. 3a: Komparácia liturgického obsahu Breviára Manus. 81

De Regum Am	Breviár Kk Ba Manus. 81	Salzburg	Ostrihom	Aquileia	Bamberg
1	Loquere Domine	Loquere Domine	Loquere Domine	Cognoverunt omnes	Loquere Domine
2	Cognoverunt omnes	Cognoverunt omnes	Cognoverunt omnes	Obsecro Domine	Cognoverunt omnes
3	Praevaluit David	Praevaluit David	Praevaluit David	Praevaluit David	Praevaluit David
4	Nonne iste est	Nonne iste est	Nonne iste est	Nonne iste est	Nonne iste est
5	Quis enim	Quis enim	Doleo super te	Quis enim	Iratius rex Saul
6	Doleo super te	Iratius rex Saul	Rex autem cooperto	Iratius rex Saul	Dixitque David
7	Saul et Jonathas	Doleo super te	Obsecro Domine	Doleo super te	Clamabat Eliseus
8	Obsecro Domine	Rex autem David	Unxerunt Salomonem	Saul et Jonathas	Rex autem David
9	Dixitque David	Dixitque David	Clamabat Eliseus	Dixitque David	Doleo super te
10	Rex autem David	Obsecro Domine		Rex autem David	Unxerunt Salomonem
11	Unxerunt Salomonem	Unxerunt Salomonem		Unxerunt Salomonem	
12	Clamabat Eliseus	Clamabat Eliseus		Clamabat Eliseus	

⁹ SOPKO, Ref. 1, č. 84.

¹⁰ Antifóna *Saul et Jonathas* sa nepoužívala v Prahe, Ostrihome, Bambergu, a ani v Salzburgu. Objavuje sa najmä v talianskych rukopisoch, v Rakúsku ju dokumentuje 6 prameňov (<http://cantus-database.org>: A-Gu30, A-KN1012, A-KN1018, A-KN589, A-Lis290 a A-1863: *Breviarium Cod. 1863 Österreichische Nationalbibliothek Wien*), z uhorských rukopisov sa objavuje vo františkánskom *Antifonári H-Bu lat. 119* Budapest, Egetemi Könyvtár lat. 119. Žiaľ, ani jedno radenie z porovnávaných kódexov nie je totožné s bratislavským zlomkom.

Časť rozrezaných zlomkov *Breviára Manus. 81* obsahuje liturgiu na sviatok *Commune Virginum* z *Commune sanctorum*. Poradie antifón na ranné chvály (A. *Haec est virgo sapiens et una*. A. *Haec est virgo sapiens quam*. A. *Media nocte clamor*. A. *Prudentes virgines acceperunt*. A. *Tunc surrexerunt omnes virgines*) zodpovedá salzburskej liturgickej tradícii.

Tabuľka č. 3b: Komparácia liturgického obsahu *Breviára Manus. 81*

Breviár Kk Ba Manus. 81	Salzburg	Ostrihom	Transylvania	Praha
Haec est virgo sapiens et una	Haec est virgo sapiens et una	Prudentes virgines aptate	Haec est virgo sapiens et una	Ecce prudens virgo
Haec est virgo sapiens quam	Haec est virgo sapiens quam	Prudentes virgines acceperunt	Haec est virgo sapiens quam	Pulchra facie sed
Media nocte clamor	Media nocte clamor	Tunc surrexerunt omnes virgines	Inventa una margarita	Veni sponsa Christi
Prudentes virgines acceperunt	Prudentes virgines acceperunt	Media autem nocte clamor	Media autem nocte clamor	Virgines Domini
Tunc surrexerunt omnes virgines	Tunc surrexerunt omnes virgines	Virginum chorus laudate	Virginum chorus laudate	Inventa bona margarita

Dva fragmenty zo Slovenského národného archívu patria do skupiny mladších príkladov nemeckej bezlinajkovej neumovej notácie s datovaním po roku 1200 (1200 – 1230). Ide o fragment z väzby rukopisu *Nota contenta in hoc libello – Epistula beati Dyonisii – De Divisione apostolorum sermo – Omelia Origenis de planctu Marie Magdalene etc.* (XV²)¹¹ z Kremnickej farskej knižnice Cx XXIV¹² (Obr. 3) a zlomok z väzby rukopisu *Sermones de tempore et de sanctis Iacobi de Voragine Legenda aurea* (1422) Bratislavskej kapitulskej knižnice Manus. 40.¹³ Oba zlomky sa približujú fragmentu *Graduálu* z *Archívu mesta Bratislavy EC Lad. 3*.¹⁴ *Graduál* z Kremnickej farskej knižnice obsahuje ofertóriové verše k ofertóriu *Immittet Angelus Domini* na štvrtok prvého pôstného týždňa. Prvý, druhý i tretí verš *Benedicam Dominum, In Domino laudabitur* a *Accedite ad eum* obsahuje napríklad benediktínsky rukopis z Rajhradského kláštora *Misál CZ-R (Rajhrad) R 396*.¹⁵

Fragment *Graduálu Manus. 40* obsahuje časť liturgie z *Commune sanctorum*, vigílie sv. Andreja, Sv. Trojice a 3. nedele po sviatku Zoslania Ducha Svätého. Radenie alelujových veršov (1. *Domine Deus meus in te speravi salvum* 007a, 2. *Deus judex*

¹¹ SOPKO, Ref. 1, č. 185. LAMOŠ, Ref. 4, s. 182.

¹² Autormi rukopisu boli podľa Júliusa Sopka domáci pisári, jedným z nich bol kremnický pisár Bartolomej Šmelzar (*per manus Bartholomei Smelzär*). Sopko pripúšťa i možnosť vzniku rukopisu v niektorom z rakúskych kláštorov.

¹³ *Sermones de tempore et de sanctis Iacobi de Voragine Legenda aurea 1422*. SOPKO, Ref. 1, č. 51. VESELOVSKÁ, Ref. 1, č. 45.

¹⁴ CZAGÁNY, Zsuzsa: Dva neumové fragmenty v Archíve mesta. In: *Hudobné tradície Bratislavy a ich tvorcovia* (zv.18). Bratislava : MDKO, 1989, s. 32-45.

¹⁵ Dostupné na internete: <http://cantusbohemiae.cz/id/g01204a>, <http://cantusbohemiae.cz/chant/8617>, <http://cantusbohemiae.cz/chant/8618>. VOZKOVÁ, Jana: Offertoriale Arnesti: A Forthcoming Edition of Plainchant Offertories with Verses from Bohemian sources. In: *Cantus Planus*. Papers read at the 16th Meeting Vienna, 2011. Wien : Verlag Brüder Hollinek, 2012, s. 425-428.

justus fortis et patiens 007b, *Diligam te Domine virtus mea* 017) zodpovedá radeniu ne-mecko-rakúskeho regiónu Salzburg, Klosterneuburg, Havelberg, Kremsmünster etc. (Ostrihom začína veršom *Verba mea* 005).¹⁶

Tabuľka č. 4: Obsah zlomkov graduálov zo začiatku 13. storočia

Mss.	Datovanie	Liturgia	Obsah
Graduál Fk Kre XXIV	13. saec.	Feria 4, 5, Hebd. 1 Quad.	1r: Com. Intellige clamorem meum intende voci orationis meae Rex meus et Deus meus quoniam ad te orabo Domine (g00727). feria v* In. Confessio et pulchritudo in conspectu ejus sanctitas et magnificentia in sanctificatione ejus (g00331) Gr. Custodi me Domine ut pupillam oculi sub umbra alarum tuarum protege me (g01179). GrV. De vultu tuo iudicium meum prodeat oculi tui videant aequitatem (g01180) 2r: Of. Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum et eripiet eos gustate et videte quoniam suavis est Dominus (g01204). OfV. Benedicam Dominum in omni tempore semper laus eius in ore meo (g01204a). OfV. In Domino laudabitur anima mea audiant mansueti et laetentur magnificate Dominum mecum et exaltemus nomen eius in invicem (g01204b). OfV. Accedite ad eum et illuminamini et vultus vestri non erubescant iste pauper clamavit et dominus exaudivit eum et ex omnibus tribulationibus eius liberavit eum (g?)
Graduál Kk Ba Manus. 40	13. saec.	Comm. un. Conf. Abb.; Vigilia Andree, De Trinitate, Dom. 1 p. Pent., Dom. 2 p. Pent., Dom. 3 p. Pent.	1r: GrV. Quoniam elevata est magnificentia (g01175). Of. Desiderium* (g01363). Cm. Posuisti domine* (g01289). Vigilia s. Andree* In. Dominus secus mare Galilaeae (g00001). InV. Caeli enarrant gloriam (g01910). Gr. Nimis honorati* xlvii (g00002). Of. Gloria et honore* v (g01260). Cm. Venite post me faciam (g00010). In die sancto* In. Mihi autem* xlvii (g00005). Gr. Constitues eos* xlvii (g00006). AlV. Alleluia Dilexit Andream dominus in odorem suavitatis (g00008). ¹⁷ Of. Mihi autem* xlvii (g00009). Cm. Dicit Andreas Simoni fratri suo invenimus (g00004). De s. Trinitate* In. Benedicta sit sancta Trinitas (g01116). Benedicamus patrem et filium (g01116a). Gr. Benedictus es Domine qui intueris (g01117). GrV. Benedictus es in throno regni tui (g01117b). AllV. Alleluia Benedictus es Domine Dei patrum nostrorum et laudabilis in saecula (g01113). Of. Benedictus sit deus pater unigenitusque dei filius sanctus quoque spiritus quia fecit nobis cum misericordiam suam (g01120). OfV. Benedicamus patrem filium cum sancto spiritu laudemus et superexaltemus eum in saecula (g01120b) ¹⁸ . Cm. Benedicite Deum caeli (g02447). ¹⁹

¹⁶ Dostupné na internete: http://www.uni-regensburg.de/Fakultaeten/phil_Fak_I/Musikwissenschaft/cantus/

¹⁷ PRASSL, Franz Karl: Liturgie und Musik im Salzburger Dom und in der benachbarten Abtei St. Peter im 12. Jahrhundert – eine Verhältnisbestimmung anhand der Hauptquellen. In: *Musica mediaeva liturgica*. Ružomberok: Verbum, 2010, s. 94-125. Rozdiel v používaní alelujového verša je v salzburskej dómskej liturgii AllV. In *omnem terram* (DOM) a v Kláštore sv. Petra *Dilexit Andream* (St. Peter).

¹⁸ Dostupné na internete: <http://cantusbohemiae.cz/chant/6810>

¹⁹ *Brassói II. Graduale*, f. 117. <http://gradualia.eu/id/g02447>

Mss.	Datovanie	Liturgia	Obsah
			Iv: Dominica i. post Pentecostes* In. Domine in tua misericordia speravi (g01122). InV. Usquequo Domine oblivisceris me in finem (g01968). Gr. Ego dixi Domine miserere mei sana (g01123). GrV. Beatus qui intelligit super egenum et pauperem (g01124). AlV. Alleluia Domine Deus meus in te speravi salvum me fac ex omnibus persequentibus me et libera me (g01136). Of. Intende voci*xx(g00769). Cm. Narrabo*xvii (g02185). Dominica ii In. Factus est Dominus protector meus (g01133). InV. Diligam te domine virtus mea (g02117). Gr. Ad dominum cum* xviii (g02042). AlV. Alleluia Deus iudex justus fortis et patiens numquid irascetur per singulos dies (g01148). Of. Domine convertere*xxiii (g01137). Cm. Cantabo Domino qui bona tribuit (g01138). Dominica iii. In. Respice in me et miserere (g01145). InV. Ad te domine levavi animam meam deus meus in te confido non erubescam (g01928) Gr. Jacta cogitatum*xiiii (g01146). AlV. Alleluia Diligam te Domine virtus mea Dominus firmamentum meum et refugium meum et liberator meus (g02186). Of. Sperent in te* (g01149). Cm. Ego clamavi quoniam exaudisti (g01252). Dominica iiiii

Medzi ďalšie mimoriadne cenné nálezy stredovekých notovaných zlomkov zo Slovenského národného archívu patria notované zlomky z obalov protokolov Hodnoverného miesta Leleského konventu. Ide o raritný nález rukopisov, ktoré evidentne pochádzali z domáceho, premonštrátskeho skriptória. Z územia Slovenska sme doteraz nemali žiadne priame dôkazy o notátorskej činnosti premonštrátov.

Okrem notovaných fragmentov sa na obaloch protokolov Hodnoverného miesta Leleského kláštora zachovala aj zaujímavá zbierka nenotovaných liturgických kníh (homiliár, misál, ordinár, biblia – spolu takmer 178 zlomkov!). Je nanajvýš pravdepodobné, že rukopisy vznikli a aj sa používali v Leleskom kláštore. Založenie kláštora v Lelesi sa datuje v rozmedzí rokov 1188 – 1196, keď na popud vacovského biskupa Boleslava daroval kráľ Belo III. (1172 – 1196) miestne majetky samotnému Boleslavovi s cieľom osadenia premonštrátov. Zakladaciu listinu dal zničiť Belov syn Imrich, pretože biskup Boleslav sa vo vzájomnom súboji kráľa Imricha s bratom Ondrejom postavil na Ondrejovu stranu. Z roku 1214 sa zachovalo falzum listiny, vydanéj Ondrejom II., v ktorej sa pravdepodobne odkopírovali niektoré body prvej, originálnej zakladacej listiny. Premonštrátsky kláštor v Lelesi bol postavený na základoch staršieho kláštora (možno benediktínskeho). Kláštor bol zasvätený svätému Krížu. Čo sa týka etymológie názvu osady, dodnes nie je dostatočne vysvetlená. Mohlo by ísť o odvodeninu z maďarského slova „lélek“ = duša, čo by značilo maďarský preklad staršieho, pôvodne zrejme slovanského názvu osady, charakterizujúceho prítomnosť predpremonštrátskych mníchov. Kláštor sa stal postupom času centrom kultúrneho a náboženského života miestnej osady, ako i širšieho okolia. V prvej polovici 13. storočia začal fungovať kláštor ako hodnoverné miesto a vznikla v ňom pre kanonikov i kláštorňá škola. Počas tatárskeho vpádu bol kláštor v roku 1241 úplne zničený. V priebehu 14. a 15. storočia došlo k výstavbe nového kláštorného komplexu. Na

južnej strane bol v rokoch 1313 – 1366 postavený gotický kostol Nájdenia sv. Kríža. Na východnej strane sa v polovici 14. storočia (okolo 1350) dostavala gotická kaplnka sv. Michala vyzdobená gotickými nástennými maľbami s motívmi posledného súdu, Michala Archanjela, stretnutia Krista s Veronikou, svätej Alžbety vdovy a uhorských kráľov. V roku 1405 bol pri kláštore doložený špitál a chudobinec. Husiti vyrabovali kláštor v roku 1442. V roku 1453 odišiel prepoš Martin spolu s Jánom Huňadym do bojov s Turkami a zobral so sebou i časť archívu hodnoverného miesta. Počas povstania Imricha Tököliho (1678 – 1682) písomnosti kláštora previezli na Užský hrad. Mnohé z listín však boli zničené o necelé tri desaťročia, keď povstanci Františka Rákociho II. dobýjali hrad Mukačevo. Po zrušení premonštrátskeho rádu v roku 1787 bol archív na štyroch vozoch prevezený do budovy Uhorskej komory v Budíne a o tri roky bol odovzdaný Jágerskej kapitule, kde zostal vyše desať rokov. Začiatkom 19. storočia ho opäť previezli do Lelesu. V roku 1930 archív preniesli do Jasova. Posledný prevoz sa konal v roku 1958, keď sa v rámci sústreďovania archívov hodnoverných miest dostal do Štátneho ústredného archívu Slovenskej republiky v Bratislave – dnešného Slovenského národného archívu.²⁰

Notované fragmenty sa zachovali na obaloch listín (*Acta anni – varia*). Sú to 4 rôzne bohoslužobné knihy: 1 sekvenciár/hymnár z druhej polovice 14. storočia, 1 misál z rokov 1350 – 1375, 1 antifonár z rokov 1350 – 1375 a jeden žaltár z prelomu 14./15. storočia. Z obsahového (liturgického) hľadiska svedčia o domácej, teda ostrihomskej liturgickej tradícii. Sekvenciár obsahuje sekvencie na sviatky najdôležitejších domácich svätcov – sv. Alžbety (Sq. *Gaude Sion quod egressum*) a sv. Ladislava, uhorského kráľa (Sq. *Novae laudis attolamus*). (Obr. 4)

Z hudobnopaleografického hľadiska je mimoriadne zaujímavý misál, ktorý obsahuje notované pašie. Použitá je ostrihomska notácia v jemnom kaligrafickom vypracovaní. Notačné znaky reprezentujú klasické štádium ostrihomskeho notačného typu, ktorého hlavným reprezentantom je vertikálne postavený *climacus* s dvojitém *bipunktum* v úvode. Použité sú plynulé, rýchle ťahy (napr. *esovitý*, *nedelený pes a scandicus*). (Obr. 5)

Veľmi cenným nálezom sú fragmenty antifonára (3 fóliá), ktoré obsahujú časť liturgie na sviatok Povýšenia sv. Kríža, sviatku sv. Michala (mohlo ísť o hlavný sviatok kláštora) a Štatie Jána Krstiteľa. (Obr. 6)

Použitý notačný systém opäť dokumentuje ostrihomský notačný systém (11 riadkov červenej 4-linajkovej notovej osnove bez použitia *custosu*). Duktus je vertikálny. Notačné znaky reprezentujú klasické štádium ostrihomskeho systému druhej polovice 14. storočia (mierna gotizácia prvkov). *Pes a scandicus* už stratili plynulú formu. Samostatné *punktum* je v úvode *pesu*, *scandicu* i *torculu*. Predĺžené *punktum* v úvode *pesu* je spojené s vertikálne postavenou *virgou* (prípadne *scandicus* má *tractulus* a *virgu*); tvoria takmer jednoliaty znak. *Clivis* je pravouhlý, plynulý, vertikálny (podobne je vytvorený *porrectus: clivis + virga*).

²⁰ Dostupné na internete: <http://www.historyweb.sk/clanky/detail/premonstratsky-klaster-v-lelesi#.U0PGBtRe-f4>

Tabuľka č. 5: Komparácia liturgického obsahu Antifonára (Hodnoverné miesto Leleského konventu)

Antifonár Hm L Sedlák 10	Ostrihom	Praha	Transylvánia / Veľký Varadín
A. Sanctifica nos Domine	A. Sanctifica nos Domine		A. Sanctifica nos Domine
A. Crux Jesu Christi	A. O crux gloriosa		
I. Venite adoremus	I. Praeveniat faciem	I. Venite adoremus	I. Praeveniat faciem
A. O magnum pietatis L: A1		A. O magnum pietatis	
A. Salva nos Christe salvator L:A2		A. Salva nos Christe salvator	
A. Crux benedicta*L: 5		A. Crux benedicta*	
A. Lignum vitae/?/*L:Ab		A. Lignum vitae	
R. Adoramus te* V2:R	R. Crux Christi qui		R. Crux Christi qui
V. Tuam crucem*V2: R	V. O lignum pretiosum		V. O lignum pretiosum
A. O magnum pietatis*	A. O crux splendidior	A. O crux splendor	A. Gloriandum nobis est
A. Michael Gabriel cherubim	A. Sancte Michaele archangele		A. Excelsi regis filium
R. Te sanctum Dominum	R. Te sanctum Dominum	R. Te sanctum Dominum	R. Te sanctum Dominum
V. Cherubim quoque et seraphim	V. Cherubim quoque et seraphim	V. Cherubim quoque et seraphim	V. Cherubim quoque et seraphim
A. Dum sacrum mysterium cerneret	A. Dum sacrum mysterium cerneret	A. Dum sacrum mysterium cerneret	A. Dum sacrum mysterium cerneret
I. Angelorum regi Deo jubilemus	I. Angelorum regi Deo jubilemus	I. Angelorum regi Deo jubilemus	I. Angelorum regi Deo jubilemus
H. Tibi Christe*			
A. Ascendit fumus aromatum	A. Introibo in domum	A. Introibo in domum	A. Data est ei incensa
A. Michael archangelus venit	A. Stetit angelus	A. Stetit angelus	A. Ascendit fumus
W. Stetit angelus*		W. In conspectu	W. Ascendit fumus

Medzi najvzácnejšie nálezy, keď boli viaceré fragmenty identifikované ako pôvodná súčasť dnes známych rukopisov, patria zlomky *Spišského antifonára*²¹ (Obr. 7) a *Spišského graduálu Juraja z Kežmarku*.²²

Fragmenty boli sňaté pri reštaurovaní autentických protokolov Hodnoverného miesta Spišská Kapitula v roku 1971 a 1975. Jedným z cenných nálezov je zlomok *Spišského antifonára* z Protokolu Hodnoverného miesta Spišská Kapitula z roku 1560, ktorý obsahuje časť oficiá z matutína Kvetnej nedele. Radenie responzórií na tento sviatok sa na Spiši mierne odlišovalo od ostrihomskej tradície. Prvým responzóriom na druhé nokturno bolo vždy responzórium *Salvum me fac Deus*, ako druhé nasledovalo *Noli esse mihi*. V ostrihomskej tradícii boli tieto nokturná v opačnom poradí. Netradične sa ako tretie responzórium druhého nokturna objavuje *Dominus mecum est tamquam* (Ostrihom používa *Synagoga populorum*). Nasleduje antifóna *Ancilla dixit* (Ostrihom pou-

²¹ *Spišský antifonár*. Eds. Rastislav Adamko, Eva Veselovská, Juraj Šedivý. Ružomberok : Katolícka univerzita v Ružomberku, 2008.

²² *Spišský graduál Juraja z Kežmarku (1425)*. Eds. Amantius Akimjak, Rastislav Adamko, Janka Bednáriková. Ružomberok : Katolícka univerzita v Ružomberku, 2006.

žíva *Hosanna filio David*). Ako alternatívna antifóna je na dolnom margu uvedená aj antifóna *Rogabo patrem meum ut non*. Rovnaké radenie responzórií druhého nokturna dokumentuje napríklad rakúsky rukopis *Klosterneuburg, Augustiner-Chorherrenstift – Bibliothek, 1017*. Antifónu *Rogabo/Rogavi patrem meum ut non* obsahujú rukopisy A-LIs 290, A-Wn 1890, MA Impr. 1537, TR-Itks 42. Ďalšie fóliá *Antifonára* (Protokol z rokov 1558 – 1564 a 1588 – 1591) obsahujú časť spevov z posledných dvoch týždňov pôstneho obdobia, férie pred Kvetnou nedeľou, spevy z Kvetnej nedele, z matutína v pondelok vo Veľkom týždni, spevy z ranných chvál a nešpory v stredu vo Veľkom týždni, časť matutína vo štvrtok Veľkého týždňa (*Zelený štvrtok, Protokol 1596 – 1602*).

Tabuľka č. 6a: Fragmentsy *Spišského antifonára* sňaté pri reštaurovaní autentických protokolov Hodnoverného miesta Spišská Kapitula

Signatúra fragmentov	Sviatok	Text
Protocoll Anni 1560	<i>Dom. in Palmis</i>	1r: [R. Salvum me fac] (007566). ²³ V. Intende animae meae (007566a). R. Noli esse mihi Domine. (007219). V. Confundantur omnes inimici (007219a) 1v: R. Dominus mecum est tamquam (006521). V. Et vim faciebant qui quaerebant (6521a). A. Ancilla dixit Petro vere (001394). in iii n. R. Opprobrium factus sum nimis (007325). *na spodnom margu: A. Rogabo patrem meum ut non deficiat fides tua Petre (004663)
Protocoll Anni 1558 – 1564	<i>Fer. 4 Maj.</i> <i>Hebd., L: A3-5,</i> <i>Ab</i> <i>V: R/V, Am.</i>	1r: [A. Ipsi vero in vanum] (003408). A. Omnes inimici mei audierunt (004126). A. Alliga domine in vinculis nationes gentium (001355). A. Tanto tempore vobiscum (005111). 1v: [R. Vadis propitiator ad immolandum] (007816). V. Venite et videte Deum (007816a). A. Cottidie ²⁴ apud (004570).
Protocoll Anni 1588 – 1591	<i>Fer. 2 Maj.</i> <i>Hebd., N: R1-3.</i>	1r: [R. Conclusit vias meas] (006306). V. Omnes inimici mei (006306b). R. Dixerunt impii apud se (006464). 1v: V. Viri impii dixerunt opprimamus virum justum injuste et de spoliis ejus sortem mittamus (006464a). R. Insurrexerunt in me viri iniqui (006973)
Protocoll XIII. Anni 1596 – 1602	<i>Fer. 4 Maj.</i> <i>Hebd., M</i>	1r: [V. Filius quidem hominis](006611a). R. Eram quasi agnus innocens (006660). V. Omnes inimici mei adversum (006660a). R. Judas mercator pessimus (007041). f. 1v: V. Melius illi fuerat si natus non fuisset (007041a). A. Libera me de sanguinibus Deus (003616). A. Contumelias et terrores passus (001913). A. Ipsi vero in vanum quaesierunt (003408).
Protocoll Anni 1618 – 1623	<i>Comm. un.</i> <i>Conf., M.</i>	1r: R. [Iste est qui ante Deum] (007003). V. Iste est qui contempsit vitam (007003a) 1v: [R. Posui adjutorium super potentem] (007411). V. Inveni David servum meum (007411a). R. Inveni David (006986) 2r: [A. Domine iste sanctus] (002350). A. Vitam petiit a te tribuisti ei Domine (005478) 2v: [V. Nihil proficiet inimicus] (006986a)

²³ Za spevmi sa uvádzajú čísla spevov medzinárodnej databázy <http://cantusdatabase.org> alebo <http://cantusindex.org>.

²⁴ CAO-ECE V/A uvádza incipit *Quotidie*, č. 25450, s. 164.

Signatúra fragmentov	Sviatok	Text
Protocoll Anni 1551 – 1559, 1618 – 1632	<i>Dom. de Passione, L: Ab, V2: A, R, H, W, Am, C: A</i>	1r: [A. Ego] sum lux mundi (002592). A. Animae impiorum fremebant (001419). R. Circumdederunt me viri mendaces sine causa (006287). Quoniam tribulatio proxima est et (006287a). 1v: H. Vexilla regis* (008410). W. Eripe me Domine ab homine malo R. A viro iniquo libera me * (008054). A. Ego sum qui testimonium (002600). ad completorium an.* R. In manus tuas Domine (0601142). V. Redemisti me Domine (0601142a). A. Gregem tuum Domine ne deseras pastor (002980). I. Hodie si vocem Domini audieritis nolite (001085). A. Ego daemonium (02570).
Protocoll Anni 1583 – 1585	<i>Fer. 3-6 de Passione, Sabb. de Passione, Dom. in Palmis</i>	1r: A. Vos ascendite ad diem festum (005493). A. Quidam autem Judaei dicebant (004534, V2: Am) feria iii*A. Oves meae vocem meam (004203, L: Ab). A. Multa bona opera operatus sum (003827, V: Am). A. Magister dicit tempus meum (003657, L: Ab). A. Desiderio desideravi pascha manducare (002161) 1v: A. Appropinquabat autem dies festus (001465, L: Ab). A. Principes sacerdotum consilium fecerunt (004380, V: Am). A. Clarifica me pater apud temetipsum (001826, L: Ab). Dominica palmarum* A. Animae impiorum* (001419). R. Ingressus Pilatus cum Jesu (006966).
Protocoll Anni .../ 1558 – 1564?/	<i>Fer. 4 Maj. Hebd., Fer. 5 in Cena Dom.</i>	1r: A. Cottidie apud vos eram (200933 V: Am). A. Zelus domus tuae comedit me (005516) 1v:[A. Cottidie apud vos eram in templo docens et] non me tenuistis et ecce flagellatum ducitis ad crucifigendum (004570, L: Ab). R. Vadis propitiatus ad immolandum (007816)
Protocoll Anni 1550 – 1557	<i>Dom. in Palmis</i>	1r: [A. Cum angelis et pueris] (001974). A. Confundantur qui me persequuntur (001884). A. Turba multa quae convenerat (005256, L: Ab). ad primam*A. Hosanna filio David benedictus (003142). ad terciam* A. Pueri Hebraeorum tollentes ramos (004415). 1v: A. Pueri Hebraeorum vestimenta prosternebant (004416). ad ix* A. Occurrunt turbae cum floribus (004107). ad. vs.*A. Scriptum est enim percutiam (004835, V: Am)
Protocoll Anni 1556 (?)	<i>Fer. 2 de Pas- sione</i>	1r: V. Quasi qui invenit spolia multa (007433a). ad vs. A. Anime impiorum*(001419). R. In te jactatus* (006941). H. Vexilla regis*(008410). W. Eripe me de inimicis* (008053). R. Ne perdas cum impiis Deus (007207). 1v: [A. Sicut exaltatus est serpens in eremo (004932). Ad vs.* A. Tibi revelavi causam meam (005149). I. Adoremus Dominum qui nos redemit (100016). A. In die magno festivitatis stabat (003221)
Protocoll Anni 1551 – 1559, 1618 – 1632	<i>Fer. 2 de Pas- sione, Fer. 3 de Passione</i>	1r: A. Vulpes foveas habent (005512). A. Anime impiorum* (001419). A. Sicut exaltatus est serpens (004932) + na dolnom margu dopísaná antifóna A. Libera me Domine et pone (003617) 1v: A. Tempus meum nondum advenit (005131). A. Vos ascendite ad diem festum (005493)
Protocoll I, 1510 (1632)	<i>Dom. in Palmis</i>	1r: [A. Scriptum est enim percutiam pastorem] (004835, V: Am). A. Fulgentibus palmis prosternimur (002909). 1v: [A. Cum videris nudum] (002047) feria ii*Ubi [...] 2r: [A. Coeperunt omnes turbae] (001840). A. Cum videris nudum operi (002047) 2v: [R. Conclusit vias] meas inimicus(006306)

Časť omšových liturgických spevov z pôstneho obdobia, ktoré boli pôvodne súčasťou *Spišského graduálu Juraja z Kežmarku*, tvorila obal Protokolov Hodnoverného miesta Spišská Kapitula z rokov 1615 – 1616 a 1616 – 1619. (Obr. 8)

Na dvoch pergamenových fóliách sa zachovala časť liturgie zo soboty 3. pôstneho týždňa a 4. pôstnej nedele.

Tabuľka č. 6b: Fragменты *Spišského graduálu Juraja z Kežmarku* snáté pri reštaurovaní autentických protokolov Hodnoverného miesta Spišská Kapitula

Signatúra fragmentov	Sviatok	Text
Protocoll XVII. Anni 1615 – 1616	<i>Dom. 3 Quadragesimae</i>	f. 1r: [In. Oculi mei semper ad Do-]minum (g00744). InV. Ad te Domine levavi animam meam (g01928). Gr. Exsurge Domine non praevalcat (g00745). GrV. In conf. 1v: vertendo inimicum meum (g00746). Tc. Ad te levavi oculos meos qui (g00747). TcV. Ecce sicut oculi servorum in manibus (g00748).
Protocoll XIX. Anni 1616 – 1619	<i>Sabb. Hebd. 3 Quad., Dom. 4 Quadragesimae</i>	f. 1r: [GrV. Vir-]ga tua et baculus (g00773). Of. Gressus meos dirige Domine (g00774). Com. Nemo te condemnavit mulier (g00775). In. Laetare f. 1v: Jerusalem et conventum (g00776). InV. Laetatus sum in his quae dicta (g01938). Gr. Laetatus sum in his quae dicta (g00777). GrV. Fiat pax in virtute (g00778)

Mimoriadne cenným nálezom je objavenie troch fólií tzv. *Zalka antifonára* (Slovenský národný archív, Fond rodu Pálfi – Panstvo Červený Kameň a väzba rukopisu Manuscripta 148) – Tabuľka č. 2 (Obr. 9). Pramennú edíciu rukopisu, ktorého najväčšia časť sa nachádza t. č. v meste Győr v Maďarsku,²⁵ pripravuje Dr. Zsuzsa Czagány z Maďarskej akadémie vied.²⁶ Tento neskorostredoveký rukopis so zaujímavou identitou (liturgia z rumunskej Transylvánie,²⁷ česká notácia) bol pôvodne určený pre Katedrálu vo Veľkom Varadíne (*Antiphonale Varadiense*). Úplné alebo rozrezané časti fólií tohto obrovského rukopisu (pôvodné rozmery jedného fólia dosahovali takmer 880 x 600 mm) boli objavené v maďarských (Budapešť, Ostrihom, Debrecín, ďalšie inštitúcie v meste Győr), rakúskych (Güssing) a slovenských archívnych a knižničných

²⁵ Győr, Egyházmegyei Kincstár és Könyvtár, Mss. A 2 (olim: Szemináriumi Könyvtár, sine sign.).

²⁶ CZAGÁNY, Zsuzsa: Fragment, Kodex, Ritus, Tradition. Fragmente des Antiphonale Waradiense in Győr und Modra. In: *Zenetudományi Dolgozatok 2011: In memoriam Dobszay László*. Budapest : MTA BTK Zenetudományi Intézet, 2012, s. 123-141. CZAGÁNY, Zsuzsa: Rukopis na hranici kultúr: Antifonár varadínskej katedrály z konca 15. storočia. In: *Vedy o umeniach a dejiny kultúry*. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 2013, s. 131-142.

²⁷ KOVÁCS, Andrea (ed.): *Corpus Antiphonalium Officii-Ecclesiarum Centralis Europae VII/A Transylvania-Várad (Temporale)*. Budapest : MTA, 2010. KOVÁCS, Andrea (ed.): *Corpus Antiphonalium Officii-Ecclesiarum Centralis Europae VII/B Transylvania-Várad (Sanctorale)*. Budapest : MTA, 2010.

inštitúciách²⁸ (Univerzitná knižnica v Bratislave, Štátny archív v Bratislave, Štátny archív v Bratislave – pobočka Modra, Slovenská národná knižnica v Martine, Archív mesta Košice, Štátny archív v Levoči – pobočka Poprad, Knižnica Evanjelického a. v. cirkevného zboru v Levoči²⁹).

Dva fragmenty Slovenského národného archívu Fond rodu Pálfi, Panstvo Červený Kameň Inv. č. 184, 185 obsahujú časť liturgie na sviatok *Purificatio Beatae Mariae Virginis* (2. 2.).³⁰ Radenie antifón síce zodpovedá liturgickému poriadku Veľkého Varadína (Transylvánia), ale pre Varadín netradične sa na druhom fóliu objavuje rezponzórium *Obtulerunt pro eo* s veršom *Postquam impleti*.

Tretí fragment *Zalka antifonára* tvorí väzbu rukopisu Manuscripta 148 z fondu Bratislavskej kapitulskej knižnice. Zlomok obsahuje opäť časť mariánskeho officia, tentokrát ide o časť rezponzória *Patriarcharum semine prophetarum* s veršom *Nobilis et clara stirps* zo sviatku *Conceptio Mariae* (8. 12.).

Tabuľka č. 7:

Signatúra fragmentov	Sviatok	Text
Kk Ba Manus. 148	<i>Conceptio Mariae</i> matutínium: R/V	[R. Patriarcharum semine prophetarum origine regum atque pontificum genus vernet magnificum unde virgo concipitur Chris-]tique mater [eligitur] (601757). V. No-[bilis et clara] stirps est Do-[mino quoque clara] (601757a)
FrP CK inv. č. 184	<i>Purificatio Mariae</i> matutínium: N1/V3, N2 a1–a2	1r: [V. Responsum] acceperat a spiritu sancto [non visurum se mortem nisi videret Christum Domini] (007635b) 1v: [A. Specie tua et pulchritudine tua inten-]de prospere procede et regna (004987). A. Adjuvabit eam Deus vultu [suo Deus in medio ejus non commovebitur] (001282)
FrP CK, inv. č. 185	<i>Purificatio Mariae</i> matutínium: 1.2 – 1.3 eventuell 2.1 – 2.2 – 2.3 [?] ³¹	2r: [V. Qui]a viderunt oculi mei salutare tuum quod parasti ante faciem omnium populorum (006367a) 2v: [R. Obtulerunt pro eo Domino par turturum aut duos pullos columbarum] sicut scriptum est in lege Domini (007307). V. Postquam impleti (007307a)

²⁸ Zoznam a identifikácie všetkých fragmentov s českou notáciou, vrátane *Zalka antifonára*, sú najnovšie publikované: VESELOVSKÁ, Eva: Czech Notation in Slovakia in the Middle Ages. In: *Hudební věda*, roč. 49, 2012, č. 4, s. 337-376.

²⁹ BEDNÁRIKOVÁ, Janka: *Stredoveké notované pamiatky v Knižnici Evanjelického a. v. cirkevného zboru v Levoči*. Ružomberok : Verbum, 2010, s. 139-140.

³⁰ KOVÁCS, Andrea (ed.): *Corpus Antiphonarium Officii–Ecclesiarum Centralis Europae VII/B Transylvania-Várad (Sanctorale)*. Budapest : MTA, 2010. 5.02020.210 – 5.02020.230, matutínium.

³¹ Nie je jasná poradová pozícia a umiestnenie rezponzória (prvé alebo druhé nockturno).

Ďalšími cennými nálezmi zo Slovenského národného archívu sú fragmenty *Antifonára* z väzby *S. Pat. 61 Sancti Dionysii Areopagitae (Parisiis, 1605)* (Obr. 10) a *Antifonára* z väzby *Phil. 59* (Knauz 195, Manus. 192) z bývalej Bratislavskej kapitulskej knižnice.

Zlomok Pat. 61 obsahuje spevy na feriálne dni v cezročnom období (*Fer. 3 per annum*). *Antifonár Phil. 59* dokumentuje mimoriadne zaujímavý obsah. Na fragmente sa nachádza časť spevov oficía na sviatok sv. Ladislava, uhorského kráľa (nešpory, rané chvály). Formová štruktúra notácie oboch prameňov jasne inklinuje k ostrihomskej notácii, nepreberá ju ale konštantne. Nesmierne nás teší, že v nedávnej minulosti bolo okrem fragmentov zo SNA identifikovaných viacero fragmentov tejto špecifickej skriptorskej (budínskej) tradície, prípadne z rovnakej skriptorskej dielne (alebo dokonca z identických rukopisov). V rámci projektu spracovania stredovekých fragmentov Rakúskej národnej knižnice vo Viedni Robert Klugseder identifikoval skupinu fragmentov s označením GNA 3 (zatiaľ 32 signatúr).³² Na základe komparatívnych meraní bol spracovaný fragment antifonára *Ser.n. 26.414* (fragment tvoril väzbu signatúry *Cod. med. gr. 15*). Rozmery notovej osnovy sú totožné s *Bratislavským antifonárom III*, pričom jednotlivé neumové štruktúry, použité klúče (klúč g v tvare čísla 6) i forma *pesu* potvrdili hypotézu, že s najväčšou pravdepodobnosťou ide o stratenú časť zo sanktorálu *Bratislavského antifonára III*. Bifólio antifonára Rakúskej národnej knižnice obsahuje opäť časť oficía na sviatok sv. Ladislava, uhorského kráľa (slávený 27. 6.). Na fóliu 2v je uvedený koniec antifóny *Fons aeternae pietatis lux superne veritatis tibi Christe complacentes Ladislao nos tuente fac consortes aeternorum te laudantes gaudiorum*, rezponzórium *Salve rex benigne Ladislave laude dignehonor noster et patrone pietens tutor bone* s veršom *Afflictorum portans onus et ad omne pium pronus*. Sú to mimoriadne vzácne spevy k domácomu, uhorskému patrónovi, ktorých časť obsahuje aj *Antifonár Phil. 59* zo Slovenského národného archívu. Novonájedené zlomky zo SNA a Rakúskej národnej knižnice dokumentujú skriptorskú a notátorskú prácu budínskeho skriptória. V oboch prípadoch môže ísť priamo o stratené časti najvýznamnejších rukopisov s týmto špecifickým notačným systémom z konca 15. a začiatku 16. storočia – *Bratislavského antifonára III* (Archív mesta Bratislavy EC Lad. 6) alebo *Budínskeho-Ostrihomského antifonára I, II* (Főszékesegyh. Kvt. Mss. I. 3, Ostrihom). Métsko-gotický zmiešaný znakový systém bol významným notačným typom konca 15. a začiatku 16. storočia. Používal sa najmä v centrálnych uhorských skriptorských dielňach (Ostrihom, Budín). Znaková sústava *Bratislavského antifonára III*, fragmentu *Antifonára S. Pat. 61* zo SNA a zlomky skupiny GNA 3 z Rakúskej národnej knižnice vo Viedni³³ sa prikláňajú k métskym tvarom, ale používajú i viazané ostrihomské štruktúry. Tvary *clivisu* a *pesu* majú striedavo podobu métsku a niekedy sa objavujú i plynulé, esovité ostrihomské tvary týchto notačných znakov (esovitý pes). Zvláštne je vypracovanie *scandicu*, ktoré sa odkláňa od typickej métskej formy: v sekundových krokoch za sebou nasledujú dva viazané body a virga (pozostatok rozpadnutého pôvodne jednodielneho ostrihomského *scandicu*). V notácii *Bratislavského antifonára III*

³² Dostupné na internete: <http://www.oeaw.ac.at/kmf/cvp/>

³³ Dostupné na internete: <http://www.cantusplanus.at/de-at/fragmentphp/fragmente/signatur>: napr. Sign. 12.K.22, 20.3.21, 20.L.45, 12.K.22, 38.L.18.etc.

a viedenských zlomkov sa však neobjavuje ostrihomský vertikálny climacus s dvojitým bipunktuálnym úvodom. Nahradený je radom klesajúcich punktov. Naopak sa tento bipunktuálny úvod climacu nachádza na zlomku *Antifonára S. Pat. 61* zo SNA. Kým *Bratislavský antifonár III* a fragmenty zo SNA a Viedenskej národnej knižnice používajú 4-linajkový systém, *Antifonár Phil. 59* (spomedzi všetkých porovnávaných zlomkov a kódexov je pravdepodobne najmladším príkladom métsko-gotickej zmiešanej notácie) a *Budínske antifonáre I a II* sú umiestnené do 5-linajkového systému.

Tabuľka č. 8: Rozmery a obsah fragmentov s métsko-gotickým zmiešaným systémom

Signatúra fragmentov	Sviatok	Text	Rozmery
<i>Antifonár Kk Ba S. Pat. 61</i>	<i>Feria 3 per annum</i>	1r: A. Ut non delinquam (005294). A. Sana Domine animam meam (004696). A. Eructavit cor meum (002673). A. Adjutor in tribulationibus (001278). A. Auribus percipite qui (001533). A. Deus deorum Dominus (002168). R. Auribus percipe Domine (006154). R. Statuit Dominus supra (007698)	452 x 322, neúplné zrkadlo: 450 x 313 v.n.o. ³⁴ : 23, m. ³⁵ : 8, p. ³⁶ : 5 x 5
<i>Antifonár Kk Ba Phil. Manus. 192</i>	<i>Ladislai, V: R/V, Am, L: A1-5, R/V.</i>	1r: [R. Salve rex benigne Ladislae laude digne] honor noster et patrone pie potens tutor bone (604904). V. Afflictorum portans onus (604904a). A. Confessor domini Ladislae* (001868). A. Sanctus iste indutus est decorem* (206034). A. Jubilate et invoke* (206035). A. Qui passus est propter nos* (206036). A. Mundialis fabrice gaudet (206037) 1v: A. Laudet te rex glorie* (206038). R. Surge gaude Pannonia (604912). V. Surge collauda Dominum (604912a). Gloria patri.	346 x 228, neúplné zrkadlo: 334 x 215, v.n.o.: 23, m.5-6, p.: 6 x 6
<i>Antifonár Ser.n. 26.414 z väzby signatúry Cod. med. gr. 15</i>	<i>Joannis Evang.: V1-R/ N:R, Joannis Baptistae, Joannis: V1-A,R, Pauli: L-Ab, V2-Am, Ladislai: V1-A, R, H</i>	1a: [R.Vox toni-]trui tui Deus in rota Joannes est evangelista (007921). V. Victo senatu (007921a) 1b: A. [Descendit angelus Domini ad] Zachariam dicens accipe (002156). R. Tu puer propheta altissimi (007791). V. Ad dandam scientiam salutis plebi (007791a). 2a: A. Isti sunt sancti qui (003442). A. Haec est vera fraternitas (003003) 2b: [A. Fons eterne pietatis lux] ... gaudiorum (201858). R. Salve rex benigne Ladislae (604904). V. Afflictorum portans onus (604904a). H. Regis regum* (506270080). W. Ora pro nobis* (008164).	325 x 528 (233 x 295), neúplné zrkadlo: 222 x 228, v.n.o.: 20-23, m.:5-6, p.: 5 x 5

³⁴ Výška notovej osnovy – skratka v.n.o.

³⁵ Veľkosť medzery v notovej osnove – skratka m.

³⁶ Punktum – skratka p.

Tabuľka č. 9: Rozmery kompletných rukopisov s métsko-gotickým zmiešaným systémom

<i>Bratislavský antifonár III</i> (AMB EC Lad. 6)	605 x 414, úplné zrkadlo: 440 x 277, v.n.o.: 20, m.: 5-6, p.:5 x 5
<i>Bakócz graduál</i> (Mss. I. 3c Ostrihom)	836 x 600, úplné zrkadlo: 600 x 442, v.n.o.: 43, m.: 14-15
<i>Budínsky – Ostrihomský antifonár I.</i> (Mss. I. 3 Ostrihom)	475 x 345, úplné zrkadlo: 395 x 250, v.n.o.: 31, m.: 8
<i>Budínsky – Ostrihomský antifonár II.</i> (Mss. I. 1-3b Ostrihom)	490 x 342, úplné zrkadlo: 395 x 250, v.n.o.: 28, m.: 7

Zo skupiny fragmentov zo Slovenského národného archívu považujeme za mimo-riadne vzácny aj nález zlomku *Graduálu Panstvo Červený Kameň z väzby Pokladničného denníka z r. 1650, Inv. č. 197* (Obr. 11). Neskorostredoveký rukopis bol podľa umenovednej analýzy Dr. Martina Rolanda z Rakúskej akadémie vied napísaný v rozpätí rokov 1420 – 1450 na technicky vysokej úrovni (zlatá gravírovaná iniciála *Salve* vysokej maliarskej kvality).³⁷ Sviatok s touto iniciálou (*de BMV*) nebol umiestnený na mimoriadnom mieste kódexu (napr. úvod, zvýraznený sviatok), napriek tomu bol ale pre inštitúciu objednávateľa veľmi významný (mohlo ísť o kostol alebo komunitu so zasvätením Panne Márii). Z úplne rovnakého rukopisu ako zlomok zo SNA pochádzajú aj dva fragmenty zo Štátneho archívu v Banskej Bystrici, pobočka Banská Štiavnica *Graduál Copier Buech 1622 – 1628, Graduál Copier Buech 1629* a *Graduál J 2013* zo Slovenskej národnej knižnice v Martine. Všetky zlomky boli súčasťou vzácného paulínskeho graduálu. O určení kódexu hovorí obsah martinského zlomku, ktorý obsahuje alelujový verš *O Pater pie Paule dux heremitarum* na sviatok sv. Pavla pustovníka. Paulínsku provenienciu určuje aj konzervovaný ostrihomský notačný systém. Ostrihomská notácia je zachovaná vo svojej archaickej a absolútne typickej podobe. Plynuhé a viazané tvary dokladá *pes, scandicus* a *climacus* sa používa taktiež vo svojej vertikálnej podobe v úvode s *bipunktom*. Notácia je umiestnená do 4-linajkového systému s použitím *custosu*.

³⁷ Za konzultáciu fragmentov (datovanie, umenovedná analýza výzdobného systému, analýza paleografickej štruktúry fragmentov z Bratislavy, Kremnice, Košíc a Trnavy) s ostrihomskou notáciou z územia Slovenska ďakujeme Dr. Martinovi Rolandovi z Rakúskej akadémie vied. ROLAND Martin: Illustrierte Missalien in Brünn, Preßburg und Österreich in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts. In: *The History of Written Culture in the ‚Carpatho-Danubian‘ Region I, Latin Paleography Network – Central and Central East Europe 1*. Eds. H. Pátková, P. Spunar, J. Šedivý. Preßburg; Prag: Chronos, 2004, 121-153. Dostupné na internete: http://www.ksbm.oeaw.ac.at/kat_illumHss_rolandpubl.html

Tabuľka č. 10: Fragmenty paulínskeho graduálu z územia Slovenska

Signatúra fragmentov	Sviatok	Text	Rozmery
<i>Graduál FrP CK, inv. č. 197.</i>	<i>Commune BMV</i>	1r: [Cm. Ave regina caelorum mater regis] angelorum o Maria flos virginum velut rosa velut lilium funde preces ad Dominum pro salute fidelium (g02261). Officium Quotidianus de beata virgine* In. Salve sancta parens enixa puerpera regem qui caelum terramque regit [in saecula saeculorum] (g01408) 1v: [Cm. Beata viscera Mariae Virginis quae portaverunt] aeterni Patris Filium. Introitus de beata virgine tempore pasca* Salve* All. Alleluia Post partum Virgo inviolata permansisti Dei Genitrix intercede pro nobis (g01411).	286 x 408 mm, neúplné zrkadlo: 205 x 302, v.n.o.: 28-30, m.: 9-10, p.: 8 x 7
<i>Graduál Copier Buech 1622 – 1628 ŠA Kremnica</i>	<i>Comm. pl. Mart.</i>	1r:[Of. Justorum animae in manu dei sunt et non tanget illos tormentum ma-] litiae visi sunt oculis insipientium mori illi autem sunt in pace (g00481). Cm. Multitudo languentium et qui vexabantur a spiritibus immundis veniebant ad eum quia virtus de illo exibat et sanabat omnes (g00043). 1v: Of. Laetamini in Domino et exultate justi et gloriamini omnes recti corde alleluia alleluia (g01308) .	410 x 297 mm, neúplné zrkadlo: 300 x 260 mm, v.n.o.: 30-31 mm, m.: 10 mm, p.: 8-9 x 7-8 mm
<i>Graduál Copier Buech 1629 – 1630 ŠA Kremnica</i>	<i>Comm. pl. Mart.</i>	1r: Of. Exsultabunt sancti in gloria laetabuntur in cubilibus suis exaltationes Dei in faucibus eorum (g01323). Co. Justorum animae in manu dei sunt et non tanget illos tormentum ma-[litiae visi sunt oculis insipientium mori illi autem sunt in pace]	404 x 304 mm, neúplné zrkadlo: 304 x 220 mm, v.n.o.: 30-31 mm, m.: 10 mm, p.: 9 x 9 mm
<i>Graduál J 2013 SNK v Martine</i>	<i>Commune sanctorum, s. Paule Eremita</i>	1r: In. Os justi meditabitur sapientiam et lingua ejus loquetur iudicium lex Dei ejus in corde ipsius (g01349) Noli aemulari in malignantibus neque zelaveris facientes iniquitatem (g01987). Gr. Domine praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso (g01360) 1v: [AIV. O Pater] pie paule dux heremitarum exemplum/exemplar sanctitatis mon-[strator vie veri-]tatis rosa fulgens in deserto[tu nos rege gregem christi] humilimum esto pro nobis [apud altissimum cum tuis catervis duc nos ad conventum supernorum].	330 x 210 mm, neúplné zrkadlo: 170 x 246 mm, v.n.o.: 30 mm, m.: 10 mm, p.: 8 x 8 mm

Tabuľka č. 11: Stredoveké notované fragmenty Slovenského národného archívu

	Fond	Druh liturgickej knihy	Datovanie	Notácia	Liturgický obsah	Proveniencia
1.	Fk Kre III	breviár	14./15. stor.	MG	Dom. 3 Adv.	Poľsko
2.	Fk Kre IV/a	breviár	12./13. stor.	NB	Fer. 4 Hebd. 4 Adv.	Rakúsko
	Fk Kre IV/b	breviár	12./13. stor.	NB	Inventio Stephani	Rakúsko
3.	Fk Kre XVI	hymnár	15. stor.	MG	Varia	Slovensko
4.	Fk Kre XVII	kancionál	15. stor.	MG	Fer. 2 post octavam Resurrectione Domini	Slovensko
5.	Fk Kre XXIV	graduál	13. stor.	NB	Feria 4, 5 Hebd. 1 Quad.	Rakúsko
6.	FrE Lad. 15f. 8 Nr. 2	antifonár	15./16. stor.	MGz	Comm. Virginum	Slovensko
7.	FrP B inv. č. 103	antifonár	15. stor.	KV	Dom. 4 Quadragesimae	Slovensko
8.	FrP B inv. č. 107	antifonár	15. stor.	KV	sv. Pavol	Slovensko
9.	FrP B inv. č. 176	antifonár	14./15. stor.	O	Dom. 4 p. Epiph.	Slovensko
10.	FrP CK inv. 184	antifonár	15./16. stor.	Č	Purificatio BMV	Veľký Varadín
11.	FrP CK inv. č. 185	antifonár	15./16. stor.	Č	Purificatio BMV	Veľký Varadín
12.	FrP CK inv. č. 193/1-2	antifonár	15. stor.	MG	Dom. 4 p. Pascha	Slovensko
13.	FrP CK inv. č. 197	graduál	15. stor.	O	Commune BMV	Ostrihom
14.	FrP CK inv. č. 243, 294, 299	breviár	14. stor.	MG	Dom. De Passione Nativitas Mariae	Slovensko
15.	FrP CK inv. č. 365	sekvenciár	15. stor.	KV	sv. Mikuláš	Slovensko
16.	ÚPA Arm. III. Lad. 2 f. 1 Nr. 5	graduál	15. stor.	MG	Com. un. Mart. Pont.	Slovensko
17.	ÚPA Arm. VI. Lad. 4 f. 4 Nr. 8	antifonár	14. stor.	MG	sv. Mária Magdaléna, sv. Jakub, sv. Vavrinec	Slovensko
18.	ÚPA Arm. VII. Lad. 7 f. 1 Nr. 1	graduál	15. stor.	MG	Dom. 5, Dom. 6 p. Pent.	Slovensko
19.	Hm L Sedlák 1	hymnár	14. stor.	MG	sv. Ladislav	Slovensko
20.	Hm L Sedlák 3	misál	14. stor.	O	Pašie	Slovensko
21.	Hm L Sedlák 10	antifonár	14. stor.	O	Státie Jána Krstiteľa	Slovensko
22.	Hm L Sedlák 11	žaltár	14. stor.	MG	Fer. 3-6 per annum	Slovensko
23. – 26, 29. – 36.	Hm SK – Varia	antifonár	15. stor.	MG	Varia	Spiš
27. – 28.	Hm SK – Varia	graduál	1425	MG	Varia	Spiš
37.	Kk Ba Asc 42	antifonár	14./15. stor.	KV	Nativitas Domini	Slovensko

	Fond	Druh liturgickej knihy	Datovanie	Notácia	Liturgický obsah	Proveniencia
38.	Kk Ba Inc 62	antifonár	15. stor.	NGCH	Comm. Plur. Mart.	Nemecko
39.	Kk Ba Haer. 3	misál	15. stor.	Č	Prefácie, De s. Cruce	Slovensko
40.	Kk Ba Haer. 27	misál	13./14. stor.	MG	Tropi de Nativitate Domini, lectio ad prima missam	Slovensko
41.	Kk Ba Haer. 70	antifonár	15. stor.	NGCH	Octava Paschae	Nemecko
42.	Kk Ba Hist. 103	?	15. stor.	KV	bez textu	?
43.	Kk Ba Human. 85	antifonár	15. stor.	MG	Sabb. Hebd. 1 Quad.	Slovensko
44.	Kk Ba Manus. 40	graduál	12. stor.	NB	Dom. 1-2 p. Pascha	Rakúsko
45.	Kk Ba Manus. 81	breviár	12./13. stor.	NB	De Regum	Rakúsko
46.	Kk Ba Manus. 86	antifonár	14. stor.	O	Fer. 4, 5, 6 Pent. De Trinitate	Slovensko
47.	Kk Ba Manus. 92	misál	12. stor.	NB	Dom. per annum	Rakúsko
48.	Kk Ba Manus. 145	sekvenciár	14. stor.	Č	De virginibus prosa	Čechy
49.	Kk Ba Manus. 148	antifonár	15./16. stor.	Č	Conceptio Mariae	Veľký Varadín
50.	Kk Ba Manus. 150	sekvenciár	13./14. stor.	KV	sv. Ján evanjelista	Francúzsko
51.	Kk Ba Manus. 192	antifonár	15. stor.	MGz	sv. Ladislav	Budín/ Slovensko
52.	Kk Ba Manus. 205	sekvenciár	15. stor.	MG	sv. Mikuláš, Dedicazione Eccl.	Slovensko
53.	Kk Ba Manus. 242	?	15. stor.	MG	bez textu	Poľsko
54.	Kk Ba Phil. 122	antifonár	15. stor.	MG	sv. Gregor	Budín
55.	Kk Ba Scr. 72	misál	15. stor.	MG	bez textu	Slovensko
56.	Kk Ba Scr. 78	antifonár	15. stor.	KV	Comm. un. Conf. Epi.	Slovensko
57.	Kk Ba S. Pat. 61	antifonár	15. stor.	MG	Fer. 3 per annum	Budín/ Slovensko
58.	HM BK sine sign. 1651 – 1658	antifonár	15. stor.	MG	Fer. 6 in Parasceve	Slovensko
59.	HM BK Odd.a. fondov	sekvenciár	15. stor.	Č	Assumptio BMV	Čechy
60.	HM BK Protocolla Antiqua A	žaltár	15. stor.	MG	Fer. 3 per annum	Slovensko
61.	HM BK Protocolla Antiqua B	žaltár	15. stor.	MG	Dom. per annum	Slovensko
62.	HM BK Protocolla Antiqua C	žaltár	15. stor.	MG	Dom. per annum.	Slovensko

Skratky fondov

Fk Kre – Farská knižnica v Kremnici.
 FrE – Ústredný archív rodu Erdődy – Fond rodu Erdődy, panstvo Smolenice
 FrP B – Fond rodu Pálfi, panstvo Bojnice
 FrP CK – Fond rodu Pálfi I, panstvo Červený Kameň
 Hm L – Hodnoverné miesto Leleský konvent
 Hm SK – Hodnoverné miesto Spišská Kapitula
 Hm BK – Hodnoverné miesto Bratislavská Kapitula
 Kk Ba – Kapitulská knižnica v Bratislave
 ÚPA – Ústredný pálfiovský archív

Skratky notácií

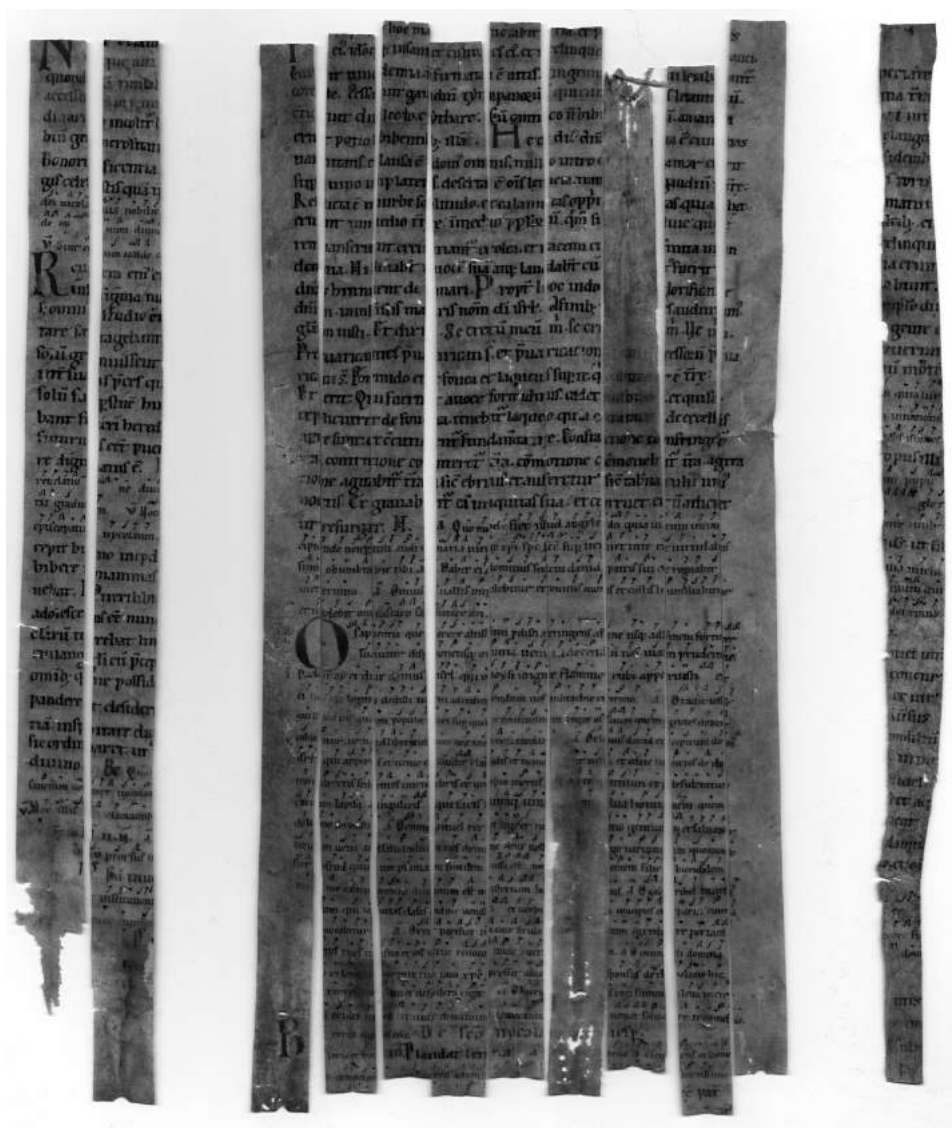
Č – česká notácia
 KV – kvadratická notácia
 MG – métsko-gotická notácia
 MGz – métsko-gotická zmiešaná notácia
 NB – nemecká bezlinajková notácia
 NGCH – nemecká gotická chorálna notácia
 O – ostrihomská notácia

Edície

A preliminary Report, László DOBSZAY – Gábor PRÓSZEKY, Budapest 1988.
 CAO – ECE, I/A Salzburg (Temporale), László DOBSZAY, Budapest 1988.
 CAO – ECE, II/A Bamberg (Temporale), Zsuzsa CZAGÁNY, Budapest 1994.
 CAO – ECE, III/A Praha (Temporale), Zsuzsa CZAGÁNY, Budapest 1996.
 CAO – ECE, III/B Praha (Sanctorale, Commune Sanctorum), Zsuzsa CZAGÁNY, Budapest 2002.
 CAO – ECE, IV/A Aquileia (Temporale), Gabriela GILÁNYI – Andrea KOVÁCS, Budapest 2003.
 CAO – ECE, V/A Strigonium (Temporale), László DOBSZAY – Andrea KOVÁCS, Budapest 2004.
 CAO – ECE, V/B Strigonium (Sanctorale), Andrea KOVÁCS, Budapest 2006.
 CAO – ECE VI/A Kalocsa – Zagreb (Temporale), Andrea KOVÁCS, Budapest 2008.
 CAO – ECE VI/B Kalocsa – Zagreb (Sanctorale), Andrea KOVÁCS, Budapest 2008.
 CAO – ECE VII/A Transylvania – Várad (Temporale), Andrea KOVÁCS, Budapest 2010.
 CAO – ECE VII/B Transylvania – Várad (Temporale), Andrea KOVÁCS, Budapest 2010.
 The Istanbul Antiphonal (about 1360). Ed. Janka SZENDREI, Ed. Musicalia Danubiana 18, Budapest 2002.
 Spišský antifonár. Eds. Rastislav ADAMKO – Eva VESELOVSKÁ – Juraj Spišský graduál Juraja z Kežmarku (1425). Eds. Amantius AKIMJAK – Rastislav ADAMKO – Janka BEDNÁRI-KOVÁ, Ružomberok 2006.

Štúdia je súčasťou projektu Centra excelentnosti Slovenskej akadémie vied „Hrady na Slovensku. Interdisciplinárny prierezový pohľad na fenomén hradov.“ (2013 – 2017)

PRÍLOHA

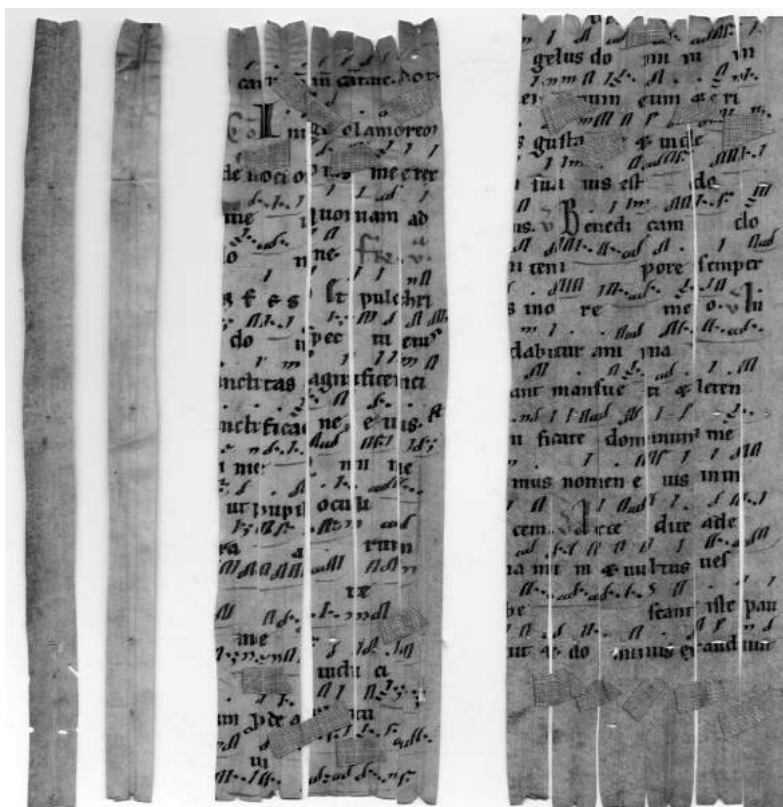

Obr. 1: Notovaný breviár Fk Kre Cx (Codex IV)

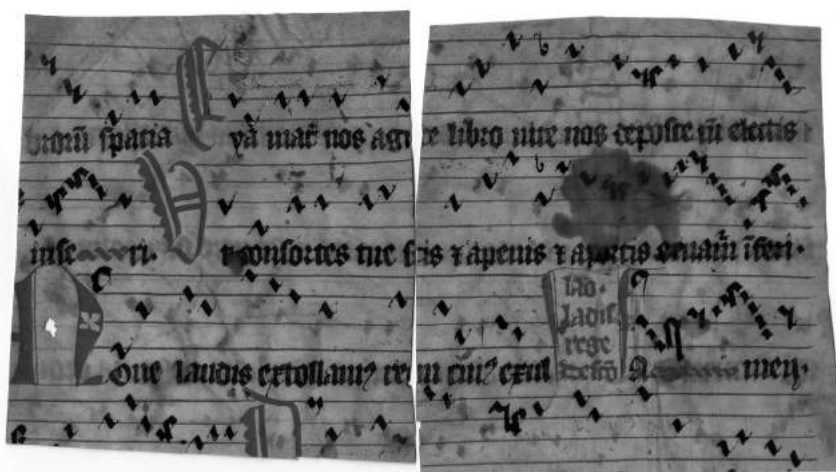
and imphylitico infundi & lapide in nomine domini.
 Hinc sicut dicitur de quo canebant in obitu sicemnes
 cui perculit mille & david decem milia in milibus
 suis. Quis enim in primis sicut david fidelis in
 aeternis est in regno suo ego dicitur & regredietur & regredietur
 ad imperium regis. Nolo super te fra-
 trum amabilem. Ade super amorem mulierum sicut
 mater unicuique amat filium ita te diligebam signa ro-
 marie nunquam dicitur ratiorem nec dedonavit elyppi. us
 us bello & hilla et al non est auctori. Saul & iona
 thas amabilis & dicitur in unis suis in morte quoque meo
 super sparum. amabilis meliorem leonibus. ratiorem quomodo
 do occiderunt fures in bello & perierunt arma bellu-
 ca.

sic li bera un me. & am. **U** tuit q di
 es. & immolavit helchans. deditur; stren-
 ne uxori suo. & cum dicitur filius & filiaibus
 partes. amē. aū dedit parte. una trisa.
 qua. amā diligebat. huius. conclusi-
 tat. uulū. eius. A. flugebat. quoque. cam-
 emula. eius. & uchement. angebat. in-
 ra. nra. ut. cap. biant. qd. am. dicitur. dicitur
 uulū. ei. Sicq. faciebat. p. singulos. an-
 nos. cū. ratiorem. tempore. ascendere. in-
 templū. dñi. & sic. puscabat. ca. l. orro-
 illa. f. h. & n. capiebat. cibum. **Domini**
 qui. cepunt. me. de. ore. le-
 nis. & de-

Obr. 2: Breviár Kk Ba Manus. 81

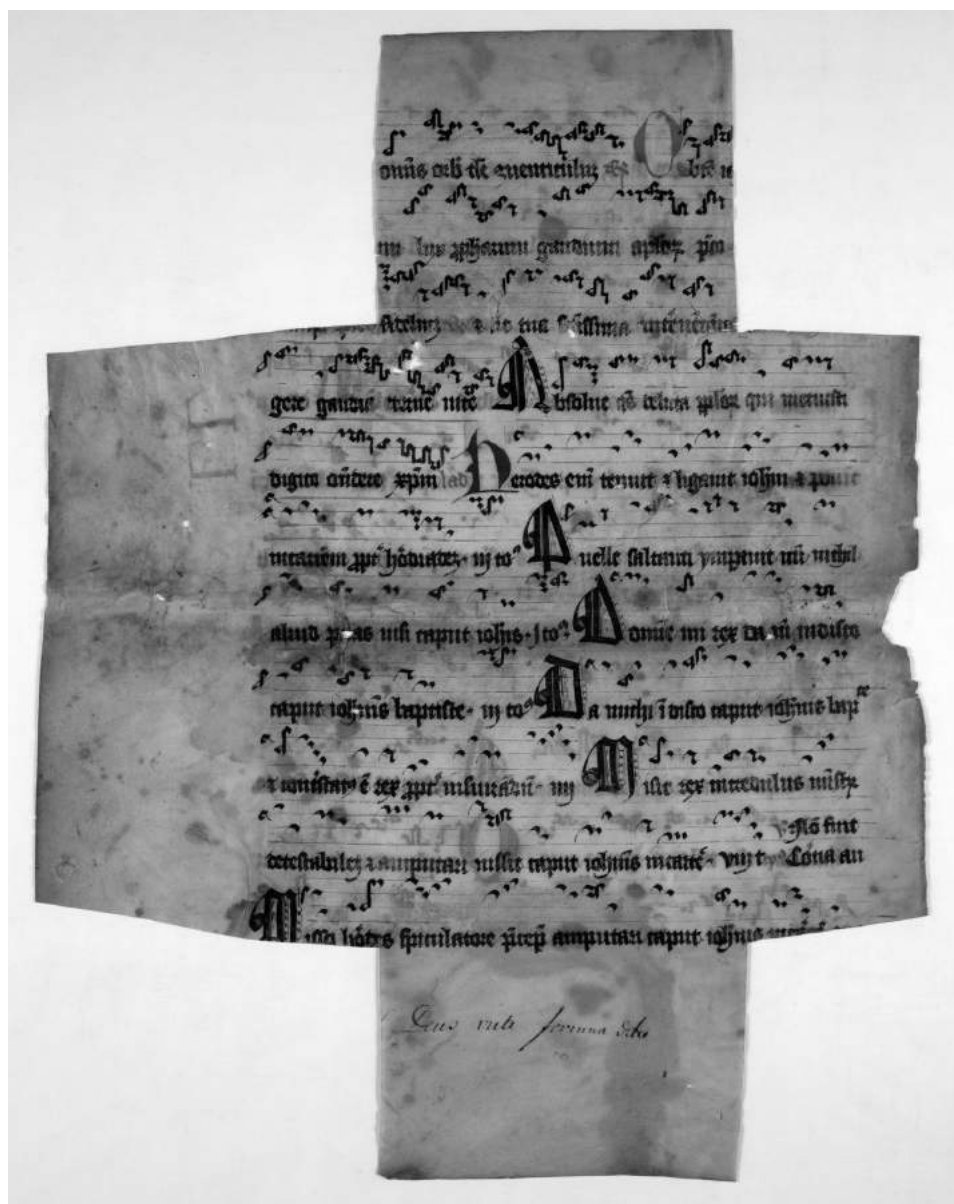
Obr. 3: Gradual Fk Kre Cx XXIV

Obr. 4: Sekvenciár Hm L Sedlák 1

Obr. 5: Misál Hm L Sedlák 3

Obr. 6: Antifonár Hm L Sedlák 10

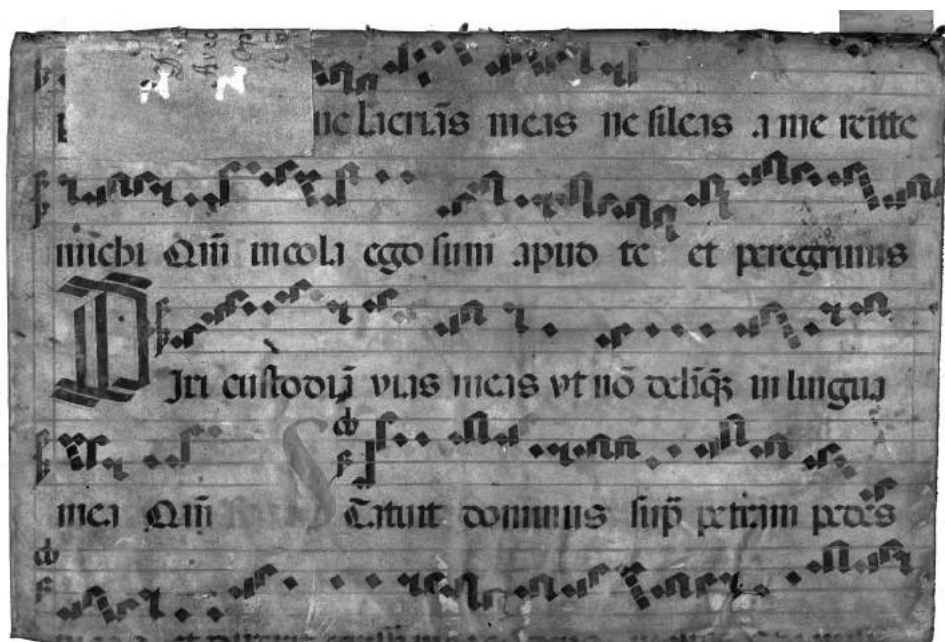
Obr. 7: Spišský antifonár Protocoll Anni 1558 – 1564

Obr. 8: Spišský graduál Protocoll Anni 1615 – 1616

Obr. 9: Zalka antifonár FrP CK inv. č. 185

Obr. 10: Antifonár Kk Ba Pat. 61

Obr. 11: Graduál FrP CK inv. č. 197

Résumé

MEDIEVAL MUSICAL FRAGMENTS FROM THE SLOVAK NATIONAL ARCHIVE

The Slovak National Archive contains exceptionally valuable materials of medieval musical culture from the territory of Slovakia and also from abroad, over a time period from the late 12th century to the 16th century (62 fragments). They are located in 9 funds: Kremnica Parish Library; Palffy Family Fund, Červený Kameň lordship; Palffy Family Fund, Bojnice lordship; Central Palffy archive; Erdódy Family Fund, Smolenice lordship; Leles Monastery Place of Authentication; Spiš Chapter Place of Authentication; Bratislava Chapter Library, and Bratislava Chapter Place of Authentication. Medieval fragments of written music were used as binding for later manuscripts and books (Bratislava Chapter Library Fund, Kremnica Parish Library), or they served as the front cover for official documents or accounts (funds of the places of authentication and family lordships). Newly-discovered fragments fill out the complete picture of the sources of medieval musical culture from the territory of Slovakia, which despite severe material losses (manuscripts lost, destroyed or removed abroad) is rich and unique. In the latest research in SNA several fragments were identified from manuscripts which today are known and more or less complete (*Zalka Antiphonary*, *Spiš Antiphonary*, *Spiš Gradual of Juraj from Kežmarok*, *Pauline Gradual*, *Bratislava Antiphonary III*). This confirms the need for processing of the medieval materials, to make them available not only in the form of a book catalogue but also online, so that the similar manuscripts in several archival or library institutions may be identified. Many sources are found in a fragmentary form in various places on the territory of Slovakia and abroad (in Hungary, Austria, Poland, Romania and the Czech Republic). All of the fragments processed, following publication in book form (in a prepared catalogue), will be published also in the internet database of the Institute of Musicology in the Slovak Academy of Sciences, *Cantus Planus in Slovakia / Slovak Early Music Database* (<http://cantus.sk>).